

**UCHWAŁA NR XXXVII/229/2021
RADY POWIATU SOKÓLSKIEGO**

z dnia 26 marca 2021 r.

w sprawie przyjęcia „Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Sokólskim na lata 2021-2023 ”

Na podstawie art. 9 ust. 1, art. 12 pkt. 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 920) oraz w związku z art. 180 pkt. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U z 2020 poz. 821, z 2021 r. poz. 159) Rada Powiatu Sokólskiego uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się do realizacji „Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Sokólskim na lata 2021-2023” stanowiący załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Sokólskiego i Dyrektorowi Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Sokółce.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, z mocą od dnia 1.01.2021 r.

Przewodniczący Rady

Krzysztof Krasieński

**POWIATOWY PROGRAM ROZWOJU
PIECZY ZASTĘPCZEJ
W POWIECIE SOKÓLSKIM
NA LATA 2021-2023**

Sokółka, marzec 2021 r.

Spis treści

Wstęp	2
1. Podstawa prawna	3
2. Charakterystyka Powiatu	4
3. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Sokółce jako Organizator Rodzinnej Pieczy Zastępczej	4
4. Charakterystyka rodzin zastępczych w powiecie sokólskim	10
5. Diagnoza systemu pieczy zastępczej w powiecie sokólskim	13
5.1 Rodziny zastępcze spokrewnione	15
5.2 Rodziny zastępcze niezawodowe	15
5.3 Rodzinne domy dziecka	16
5.4 Piecza instytucjonalna	17
Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Sokółce	18
5.5 Przyczyny umieszczania dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej	18
5.5 Prognoza potrzeb i wyzwań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Sokółce	19
6. Cel Programu	19
7. Harmonogram działań programowych w latach 2021-2023	20
8. Coroczny Limit Rodzin Zastępczych Zawodowych dla Powiatu Sokólskiego na lata 2021-2023	22
9. Odbiorcy Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej	23
10. Realizator Programu	24
11. Źródła finansowania Programu	24
12. Monitoring i ewaluacja Programu	25

Wstęp

Rodzina jest wspólnotą życia, która funkcjonuje od zarania dziejów, będąc jednocześnie podstawową grupą społeczną. Stanowi jedyne, niepowtarzalne środowisko rozwoju i wychowania dziecka, wprowadzając go w świat norm, wartości i obowiązków. Odbywa się w niej proces kształtowania w ramach oddziaływań wychowawczych i socjalizacyjnych wzorca osobowościowego.

W obecnych czasach zauważalne są jednak niepokojące zmiany społeczne mające bezpośredni wpływ na jakość funkcjonowania rodzin. Wśród tych niekorzystnych zmian dotyczących życia rodzinnego możemy wymienić rosnącą liczbę rozwodów, migracje zarobkowe rodziców i związaną z nimi problematykę eurosieroctwa, nadmierne zaangażowanie w prace zarobkową, rozluźnienie więzi rodzinnych, przemoc w rodzinie, alkoholizm czy nowe formy uzależnień. Wszystkie wymienione zjawiska przyczyniają się do dysfunkcyjności funkcji rodzicielskich, a tym samym stanowią zagrożenie dla rozwoju dziecka. Powszechnie wiadomo, iż dziecko powinno wychowywać się w atmosferze pełnej miłości, akceptacji i poczucia bezpieczeństwa, a w przypadku pozbawienia go powyższego na straży praw dziecka stoją specjalnie powołane do tego instytucje państwowe.

Obowiązujące regulacje prawne wykazują charakter prorodzinny, w którym system opieki nad dzieckiem osamotnionym opiera się przede wszystkim na założeniu, iż w sytuacjach wymagających przejęcia od rodziców biologicznych ich obowiązków, należy szukać rozwiązań najbardziej zbliżonych do środowiska naturalnego.

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020 r. poz. 821, z 2021 r. poz. 159) w przypadku niemożności zapewnienia opieki i wychowania przez rodziców, dziecko umieszcza się w pieczy zastępczej, którą organizuje powiat.

By system pieczy zastępczej działał w sposób planowy i efektywny, przepisy przedmiotowej ustawy nałożyły na powiat obowiązek opracowania i realizacji 3-letniego powiatowego programu dotyczącego rozwoju pieczy zastępczej, zawierającego między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych.

Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2021-2023 dla Powiatu Sokólskiego został przygotowany w oparciu o diagnozę sytuacji pieczy zastępczej funkcjonującej na terenie powiatu oraz o aktualne potrzeby wynikające z konieczności umieszczania dzieci poza rodzinami biologicznymi. Przy opracowaniu niniejszego dokumentu wykorzystano: sprawozdania rzeczowo finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, dane z GUS, sprawozdania i informacje własne PCPR.

Okres obowiązywania Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej dotyczy lat 2021-2023, a założone w Programie cele służą rozwojowi pieczy zastępczej zapewniającej każdemu dziecku całkowicie lub częściowo pozbawionemu opieki rodziców, stabilnego i bezpiecznego środowiska wychowawczego.

1. Podstawa prawna

Zadania w zakresie opieki nad dzieckiem i rodziną określają przepisy:

- 1) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr. 78, poz. 483, z 2001 r. Nr 28, poz. 319, z 2006 r. Nr. 200, poz. 1471, z 2009 r., Nr. 114, poz. 946)
- 2) Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r. (Dz. U. 1991 nr. 120 poz. 526)
- 3) Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020 r. poz. 821, z 2021 r. poz. 159)
- 4) Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1876, 2369)
- 5) Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 grudnia 2011 r. w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej (Dz. U. 2011 nr. 292 poz. 1720z póź.zm.)

2. Charakterystyka Powiatu

Powiat Sokółski położony jest na terenie województwa podlaskiego, jako jeden z jego czternastu powiatów. Leży w północnej części Niziny Podlaskiej, w obszarze Zielonych Płuc Polski. Od strony wschodniej powiat graniczy z Białorusią, od południowo- zachodniej – z powiatem białostockim, od zachodniej – z powiatem monieckim, od północnej – z powiatem augustowskim. To ósmy pod względem wielkości powiat w Polsce oraz drugi w województwie podlaskim. Zajmuje on 2 055km². Powiat Sokółski obejmuje 10 gmin, w tym 4 miejsko-wiejskie: Dąbrowa Białostocka, Krynki, Suchowola i Sokółka oraz 6 wiejskich: Janów, Korycin, Kuźnica, Nowy Dwór, Sidra, Szudziałowo, w tym 462 wsie.

Gęstość zaludnienia w powiecie jest nierównomierna. Ludność głównie koncentruje się w miastach. Powiat zamieszkuje 66 686 mieszkańców, z czego 33 668 (50,5%) stanowią kobiety, a 33 018 (49,5%) mężczyźni. Główną przyczyną niekorzystnej sytuacji demograficznej powiatu sokólskiego jest ujemny przyrost naturalny.

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Sokółce stopa bezrobocia w powiecie wynosiła 10,7 % (stan na grudzień 2020 r.), a w województwie podlaskim 7,8%. Fakt ten istotnie wpływa na sytuację ekonomiczną i społeczną rodzin, w tym rodzin z dziećmi.

3. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Sokółce jako Organizator Rodzinnej Pieczy Zastępczej

Zgodnie z art. 182 ust. 1 ww. ustawy zadania powiatu w zakresie pieczy zastępczej Starosta wykonuje za pośrednictwem powiatowego centrum pomocy rodzinie i organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

Organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Sokólskim Starosta Sokółski Zarządzeniem nr 12/2011 z dnia 31 października 2011 r. wyznaczył Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Sokółce, zwane dalej „PCPR”.

Do zadań organizatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności:

- 1) prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- 2) kwalifikowanie osób kandydujących do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz wydawanie zaświadczeń kwalifikacyjnych zawierających potwierdzenie ukończenia szkolenia, opinię o spełnianiu warunków i ocenę predyspozycji do sprawowania pieczy zastępczej;
- 3) organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- 3a) zapewnienie badań psychologicznych kandydatom do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka
- 4) organizowanie szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego, wydawanie świadectw ukończenia tych szkoleń oraz opinii dotyczącej predyspozycji do pełnienia funkcji dyrektora i wychowawcy w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego;
- 5) zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji, biorąc pod uwagę ich potrzeby;
- 6) zapewnianie pomocy i wsparcia osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w ramach grup wsparcia oraz rodzin pomocowych;
- 7) organizowanie dla rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka pomocy wolontariuszy;
- 8) współpraca ze środowiskiem lokalnym, w szczególności z powiatowym centrum pomocy rodzinie, ośrodkiem pomocy społecznej, centrum usług społecznych, sądami i ich organami pomocniczymi, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz z organizacjami społecznymi;
- 9) prowadzenie poradnictwa i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
- 10) zapewnianie pomocy prawnej osobom sprawującym rodzinną pieczę zastępczą, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego;
- 11) dokonywanie okresowej oceny sytuacji dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej;
- 12) prowadzenie działalności diagnostyczno-konsultacyjnej, której celem jest pozyskiwanie, szkolenie i kwalifikowanie osób zgłaszających gotowość do pełnienia

funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej oraz prowadzenia rodzinnego domu dziecka, a także szkolenie i wspieranie psychologiczno-pedagogiczne osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą oraz rodziców dzieci objętych tą pieczę;

- 13) przeprowadzanie badań pedagogicznych i psychologicznych oraz analizy, o której mowa w art.42 ust.7, dotyczących kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka;
- 14) zapewnianie rodzinom zastępczym zawodowym i niezawodowym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka poradnictwa, które ma na celu zachowanie i wzmocnienie ich kompetencji oraz przeciwdziałanie zjawisku wypalenia zawodowego;
- 14a) zapewnianie koordynatorom rodzinnej pieczy zastępczej szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji;
- 15) przedstawianie staroście i radzie powiatu corocznego sprawozdania z efektów pracy;
- 16) zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- 17) organizowanie opieki nad dzieckiem, w przypadku gdy rodzina zastępcza albo prowadzący rodzinny dom dziecka okresowo nie może sprawować opieki, w szczególności z powodów zdrowotnych lub losowych albo zaplanowanego wypoczynku.

Zgodnie z art. 32 ust. 2 zadanie organizacji pieczy zastępczej należy do powiatu. Natomiast rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka obejmuje się, na ich wniosek, opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. W stosunku do rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, nieobjętych opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, zadania koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej wykonuje organizator rodzinnej pieczy zastępczej. Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej nie może mieć pod opieką łącznie więcej niż 15 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka. Jest także zobowiązany do systematycznego podnoszenia swoich kwalifikacji w zakresie pracy z dziećmi lub rodziną, w szczególności przez udział w szkoleniach i samokształcenie.

Koordinatora rodzinnej pieczy zastępczej wyznacza organizator rodzinnej pieczy zastępczej po zasięgnięciu opinii odpowiednio rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka. Do zadań koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej należy w szczególności:

- 1) udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej;

- 2) przygotowanie, we współpracy z odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka oraz asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie dziecka nie został przydzielony asystent rodziny – we współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną, planu pomocy dziecku;
- 3) pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka w nawiązaniu wzajemnego kontaktu;
- 4) zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej;
- 5) zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- 6) udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej;
- 7) przedstawianie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej.

Wspieranie rodziny i organizowanie systemu pieczy zastępczej powinno służyć odbudowie i podtrzymaniu umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnieniu ról społecznych. PCPR podejmuje także działania profilaktyczne, edukacyjne i wspierające rodzinę związane z pomocą psychologiczną, pedagogiczną, prawną i socjalną. Podejmowana jest współpraca z instytucjami takimi jak:

- sąd rodzinny,
- poradnie psychologiczno-pedagogiczne,
- komisja rozwiązania problemów alkoholowych,
- służba zdrowia,
- placówki oświatowe,
- świetlice socjoterapeutyczne,
- organizacje pozarządowe.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie prowadzi również **rejestr danych** dotyczących osób zakwalifikowanych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub do prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz pełniących funkcję rodziny zastępczej zawodowej lub rodziny zastępczej niezawodowej a także prowadzących rodzinny dom dziecka. Rejestr danych zawiera:

- imię i nazwisko,

- datę urodzenia,
- obywatelstwo,
- adres miejsca zamieszkania,
- stan cywilny,
- wykształcenie,
- zawód,
- miejsce pracy,
- źródła dochodu,
- dane o warunkach mieszkaniowych,
- dane niezbędne do stwierdzenia, że osoba może sprawować właściwą opiekę nad dzieckiem, wynikające z zaświadczenia lekarskiego oraz opinii, o których mowa w art. 42 ust. 1 pkt 5;
- zakres ukończonych szkoleń;
- liczbę umieszczonych dzieci i osób, o których mowa w art. 37 ust. 2 – w przypadku osób, o których mowa w ust. 1 pkt. 2;
- informację o pełnieniu przez rodzinę zastępczą zawodową funkcji pogotowia rodzinnego lub funkcji rodziny zastępczej zawodowej specjalistycznej.

Zgodnie z art. 132 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej Powiatowe Centrum Pomocy Społecznej jako Organizator rodzinnej pieczy zastępczej dokonuje oceny rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka pod względem predyspozycji do pełnienia powierzonej im funkcji oraz jakości wykonywanej pracy, w konsultacji w szczególności z koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej. Pierwszej oceny rodziny zastępczej albo prowadzącego rodzinny dom dziecka dokonuje się nie później niż przed upływem roku od umieszczenia pierwszego dziecka w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka. Kolejna ocena jest dokonywana po upływie roku od dokonania pierwszej oceny, a następnie nie rzadziej niż co 3 lata.

Organizator rodzinnej pieczy zastępczej dokonuje także oceny sytuacji dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej oraz w rodzinnym domu dziecka w celu:

- ustalenia aktualnej sytuacji rodzinnej dziecka;
- analizy stosowanej metody pracy z dzieckiem i rodziną;
- modyfikowania planu pomocy dziecku;

- monitorowania procedur adopcyjnych dzieci z uregulowaną sytuacją prawną umożliwiającą przysposobienie;
- oceny stanu zdrowia dziecka i jego aktualnych potrzeb;
- oceny zasadności dalszego pobytu dziecka w pieczy zastępczej;
- informowania sądu o potrzebie umieszczenia dziecka w placówce działającej na podstawie przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 59), przepisów o działalności leczniczej lub o pomocy społecznej.

Organizator rodzinnej pieczy zastępczej ocenę sytuacji dziecka dokonuje na zebraniu zespołu z udziałem:

- odpowiednio rodziną zastępczą albo prowadzącym rodzinny dom dziecka;
- pedagogiem/wychowawcą szkolnym dziecka;
- psychologiem;
- przedstawicielem ośrodka adopcyjnego;
- koordynatorem rodzinnej pieczy zastępczej;
- rodzicami dziecka, z wyjątkiem rodziców pozbawionych władzy rodzicielskiej;

Do udziału w zebraniu zespołu w sprawie sytuacji dziecka umieszczonego w rodzinnej pieczy zastępczej PCPR zaprasza w szczególności przedstawicieli:

- sądu właściwego ze względu na miejsce zamieszkania rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka,
- właściwego powiatowego centrum pomocy rodzinie,
- ośrodka pomocy społecznej,
- policji,
- ochrony zdrowia,
- instytucji oświatowych,
- organizacji społecznych statutowo zajmujących się problematyką rodziny i dziecka,
- osoby bliskie dziecku.

Zgodnie z art.131 ocena sytuacji dziecka powinna być przeprowadzana w miarę potrzeb, jednak w przypadku dzieci w wieku poniżej 3 lat nie rzadziej niż co 3miesiące, a w przypadku dzieci starszych nie rzadziej niż co 6 miesięcy. Po dokonaniu oceny sytuacji dziecka organizator rodzinnej pieczy zastępczej formułuje na piśmie opinię dotyczącą zasadności dalszego pobytu dziecka w pieczy zastępczej a następnie przekazuje ją do właściwego sądu.

4. Charakterystyka rodzin zastępczych w powiecie sokólskim

Rodzina zastępcza – to oparta na modelu wychowania rodzinnego forma pieczy zastępczej nad dziećmi i młodzieżą pozbawionymi trwale lub czasowo opieki rodziców biologicznych, która w pełnieniu swoich funkcji kieruje się dobrem przyjętego dziecka i poszanowaniem jego praw. Rodzina zastępcza zapewnia dziecku warunki rozwoju wychowania odpowiednie do jego stanu zdrowia i poziomu rozwoju fizycznego i społecznego, możliwości zaspokajania indywidualnych potrzeb dziecka, możliwości właściwej edukacji i rozwoju zainteresowań, odpowiednie warunki do odpoczynku i organizacji czasu wolnego.

Zgodnie z art. 39 ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, wyróżnia się następujące formy pieczy zastępczej:

- 1) rodzina zastępcza;
 - spokrewniona
 - niezawodowa
 - zawodowa
- 2) rodzinny dom dziecka;
- 3) rodziny pomocowe.

Tabela 1 Rodzinna piecza zastępcza według stanu w dniu 31.12.2020r.

Wyszczególnienie		Rodzina zastępcza spokrewniona	Rodzina zastępcza niezawodowa	Rodzina zastępcza zawodowa	Rodzina zastępcza zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego	Rodzinny dom dziecka
Rodzinna piecza zastępcza ogółem		41	22	0	0	1
W tym na wsi		16	9	0	0	1
Rodzinna piecza zastępcza z przyjętymi dziećmi	1 dzieckiem	32	18	0	0	0
	2 dzieci	6	4	0	0	0
	3 dzieci	3	0	0	0	0
	4 dzieci	0	0	0	0	0
	5 dzieci	0	0	0	0	0
	6 dzieci	0	0	0	0	0
	7 dzieci	0	0	0	0	0
	8 dzieci i więcej	0	0	0	0	1
Rodzinna piecza zastępcza ogółem	Osoby samotne	21	13	0	0	1
	małżeństwa	20	9	0	0	0
	Cudzoziemcy	0	0	0	0	0
Osoby pełniące funkcję rodzinnej pieczy zastępczej w wieku (w przypadku małżeństw osoba młodsza)	do 21 lat	1	0	0	0	0
	22 – 30 lat	2	2	0	0	0
	31 – 40 lat	5	5	0	0	0
	41 – 50 lat	3	8	0	0	1
	51 – 60 lat	8	3	0	0	0
	61 – 70 lat	14	4	0	0	0
	71 lat i więcej	8	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań rodzinnej pieczy zastępczej według stanu w dniu 31.12.2020 r.

Powyższa tabela pokazuje nam, iż w powiecie sokólskim w dniu 31.12.2020 r. dzieci przebywają w łącznie 63 rodzinach zastępczych oraz w 1 rodzinnym domu dziecka. Najwięcej w powiecie istnieje rodzin zastępczych spokrewnionych czyli 41 oraz rodzin zastępczych niezawodowych – 22. Odczuwane jest jednak duże zapotrzebowanie na rodziny zastępcze zawodowe, jednakże dotychczas nie było chętnych do pełnienia tejże funkcji w powiecie sokólskim. Tabela pokazuje nam również, iż najczęściej do rodzin zastępczych trafiają pojedyncze dzieci, jak to było w przypadku łącznie 50 rodzin, jednak trafiają się przypadki, że ludzie podejmują się opieki nad dwójką rodzeństwa, co wydarzyło się w 10 przypadkach. Jak widzimy powyżej w większości sytuacji to osoby samotne podejmują się opieki zastępczej nad dziećmi -34, lecz niewiele mniej podejmują się tego osoby, które pozostają w związku małżeńskim – 29. Z tabeli dowiadujemy się również, iż w szczególności danej opieki podejmują się osoby po 61 r. ż – co nastąpiło w 26 rodzinach.

Z danymi rodzinami zastępczymi prowadzi się pracę socjalną polegającą na odbywaniu wizyt monitorujących, mających na celu ustalenie sytuacji dziecka, sposobu sprawowania opieki, dbania o zapewnienie dziecku prawidłowych warunków rozwoju i wychowania, odpowiednich do jego stanu zdrowia i poziomu rozwoju. Udziela się również pomocy w rozwiązywaniu różnorodnych problemów dotyczących małoletnich dzieci, jak i pełnoletnich wychowanków. PCPR sprawując nadzór nad prawidłowym procesem wychowawczym dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych współpracuje z innymi jednostkami pomocy społecznej, sądami, policją i placówkami oświatowymi.

5. Diagnoza systemu pieczy zastępczej w powiecie sokólskim

Dziecku pozbawionemu całkowicie bądź częściowo opieki rodzicielskiej powiat zapewnia opiekę i wychowanie w rodzinie zastępczej. Stanowiąc bliskie dziecku środowisko, pozwala nawiązać nowe, a czasem jedyne więzi emocjonalne, a tym samym zapobiec negatywnym dla rozwoju dziecka skutkom sieroctwa. Zadaniem rodzinnej pieczy zastępczej jest stworzenie dziecku stabilnego środowiska zapewniającego właściwe wychowanie i opiekę do czasu powrotu dziecka do rodziny biologicznej bądź do momentu przysposobienia lub usamodzielnienia się. Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej powinno przede wszystkim zapewniać dziecku możliwości zaspokajania potrzeb emocjonalnych, bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych w sytuacji gdy rodzina naturalna nie jest w stanie tych potrzeb zaspokoić. Piecza zastępcza powinna: przygotować dziecko do odpowiedzialnego i samodzielnego życia oraz pokonywania trudności życiowych; wpajać prawidłowe normy funkcjonowania w społeczeństwie; podtrzymywać kontakty z rodziną i rówieśnikami. Dziecko może pozostać w rodzinie zastępczej do osiągnięcia pełnoletności, a w przypadku kontynuowania nauki – nie dłużej niż do 25 roku życia. Kandydaci na rodziny zastępcze, podejmując decyzję o utworzeniu rodziny zastępczej powinni mieć świadomość czasowości opieki nad dzieckiem oraz brać pod uwagę i akceptować możliwość powrotu dziecka do rodziny biologicznej lub umieszczenia go w rodzinie adopcyjnej. Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej rodziną zastępczą może zostać małżeństwo lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim, u których umieszczono dziecko w celu sprawowania nad nim pieczy zastępczej. Osoby, które pełnią funkcję rodziny zastępczej powinny dawać rękojmiej należytego sprawowania pieczy zastępczej; mieć pełnię władzy rodzicielskiej; wypełniać obowiązek alimentacyjny (w przypadku, gdy taki obowiązek w stosunku do nich wynika z tytułu egzekucyjnego; mieć pełną zdolność do czynności prawnych; być zdolne do sprawowania właściwej opieki nad dzieckiem, co należy potwierdzić odpowiednim zaświadczeniem lekarskim i pozytywną oceną predyspozycji i motywacji sporządzoną przez psychologa. Rodzice zastępczy powinni zapewnić dziecku odpowiednie warunki bytowe i mieszkaniowe umożliwiające dziecku zaspokajanie jego indywidualnych potrzeb, w tym:

- a) rozwoju emocjonalnego, fizycznego i społecznego,
- b) właściwej edukacji i rozwoju zainteresowań,
- c) wypoczynku i organizacji czasu wolnego.

Rodziny zastępcze funkcjonują w 9 gminach Powiatu Sokólskiego:

Tabela 2 Rodziny zastępcze funkcjonujące w gminach powiatu sokólskiego (stan na styczeń 2021r.)

Gmina Powiatu Sokólskiego	Liczba rodzin zastępczych/rodziny dom dziecka	Liczba dzieci w rodzinach zastępczych/rodzinnym domu dziecka
Dąbrowa Białostocka	12	19
Szudziałowo	4	5
Sokółka	33	39
Suchowola	5	5
Janów	2	3
Korycin	2	3
Krynki	3	4
Kuźnica	2	5
Nowy Dwór	1	1
Sidra	0	0
Ogółem	64	84

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykazu rodzin zastępczych w powiecie sokólskim według stanu w dniu 31.01.2020 r.

Powyższa tabela ukazuje nam, iż rodziny zastępcze występują prawie we wszystkich gminach w powiecie sokólskim. W tabeli widzimy, że w Gminie Sokółka występuje zdecydowanie najwięcej rodzin zastępczych czyli 33 rodziny a tym samym również najwięcej dzieci przeto 39. Najmniej występuje ich jednak w Gminie Nowy Dwór mianowicie 1 rodzina zastępcza a w niej 1 dziecko. Jak widzimy również powyżej w Gminie Sidra nie ma ani jednej rodziny zastępczej.

5.1 Rodziny zastępcze spokrewnione

Rodzinę zastępczą spokrewnioną tworzą najbliżsi krewni dziecka czyli wstępni (dziadkowie) bądź rodzeństwo. Poniższa tabela pokazuje liczbę rodzin zastępczych spokrewnionych oraz liczbę umieszczonych w tych rodzinach dzieci w latach 2018-2020.

Tabela 3 Rodziny zastępcze spokrewnione w Powiecie Sokólskim w latach 2018-2020

Rok	Liczba rodzin	Liczba dzieci
2018	38	52
2019	37	46
2020	39	51

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykazu rodzin zastępczych w powiecie sokólskim według stanu w dniu 31.01.2020 r.

Jak widzimy w tabeli liczba rodzin zastępczych jak i dzieci w nich funkcjonujących w latach 2018-2020 jest praktycznie taka sama. Najwięcej rodzin pełniących pieczę zastępczą istniało w 2020 r. a mianowicie 39 rodzin lecz największa ilość dzieci była w 2018 r. czyli 52 małoletnich.

5.2 Rodziny zastępcze niezawodowe

Niezawodową rodzinę zastępczą tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, będącymi dalszymi krewnymi dziecka bądź osobami z nim niespokrewnionymi. Poniższa tabela wykazuje liczbę niezawodowych rodzin zastępczych oraz umieszczonych w tych rodzinach dzieci, znajdujących się w Powiecie Sokólskim w latach 2018-2020.

Tabela 4 Rodziny zastępcze niezawodowe w Powiecie Sokólskim w latach 2018-2020

Rok	Liczba rodzin	Liczba dzieci
2018	19	26
2019	25	35
2020	22	26

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykazu rodzin zastępczych w powiecie sokólskim według stanu w dniu 31.01.2020 r.

W powyższej tabeli można zauważyć, iż liczba rodzin zastępczych w latach 2018-2020 nie jest stosunkowo różna jednakże największą liczbę rodzin jak i dzieci objętych opieką zastępczą istniało w 2019 r. czyli 25 rodzin a w nich 35 dzieci. Najmniej natomiast funkcjonowało ich w 2018 r. a mianowicie 19 rodzin zastępczych a w niej 26 dzieci.

5.3 Rodzinne domy dziecka

Zgodnie z art. 61 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w rodzinnym domu dziecka, w tym samym czasie, może przebywać łącznie nie więcej niż 8 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej, o których mowa w art. 37 ust. 2. Prowadzący rodzinny dom dziecka otrzymuje za pełnioną funkcję comiesięczne wynagrodzenie. Poniższa tabela pokazuje liczbę dzieci przebywających w domu dziecka we wsi Nierośno w gminie Dąbrowa Białostocka w latach 2018-2020. Jak widzimy poniżej, liczba dzieci w domu dziecka stopniowo wzrasta, gdyż w 2019 r. przebywa w nim 10 dzieci podczas gdy w 2018 r. było ich tam 6. Dlatego m.in. potrzebne są w naszym powiecie rodziny zastępcze zawodowe.

Tabela 5 Dzieci przebywające w rodzinnym domu dziecka w Powiecie Sokólskim w latach 2018-2020 r.

Rok	Liczba rodzinnych domów	
	dziecka	Liczba dzieci
2018	1	6
2019	1	10
2020	1	9

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykazu rodzin zastępczych w powiecie sokólskim według stanu w dniu 31.01.2020 r.

5.4 Piecza instytucjonalna

Jedną z form instytucjonalnej pieczy zastępczej są placówki opiekuńczo-wychowawcze. Placówka ta zapewnia dziecku całodobową ciągłą lub okresową opiekę i wychowanie oraz zaspokaja jego niezbędne potrzeby bytowe, rozwojowe, w tym emocjonalne, społeczne, religijne, a także zapewnia korzystanie z przysługujących świadczeń zdrowotnych i kształcenia, oddziaływań terapeutycznych. Ponadto, równie ważnym zadaniem jest realizowanie planu pomocy dziecku oraz umożliwienie dziecku kontaktu z jego rodzicami i innymi osobami bliskimi, a także podejmowanie wszelkich możliwych działań w celu powrotu do rodziny. Całodobowy pobyt dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej powinien mieć bowiem charakter przejściowy – do czasu powrotu dziecka do rodziny naturalnej lub umieszczenia w rodzinie zastępczej.

Dziecko do placówki opiekuńczo-wychowawczej kieruje powiat właściwy do ponoszenia wydatków na opiekę i wychowanie dziecka. Jeżeli powiat nie może skierować dziecka do placówki opiekuńczo-wychowawczej z powodu braku odpowiedniej placówki opiekuńczo-wychowawczej lub z powodu braku miejsca w placówce opiekuńczo-wychowawczej na jego terenie, zwraca się do innego powiatu z wnioskiem o skierowanie dziecka do odpowiedniej placówki opiekuńczo-wychowawczej. Obowiązkiem PCPR w ramach wykonania postanowienia Sądu Rodzinnego o umieszczeniu dziecka w placówce, jest wystąpienie każdorazowo do organu prowadzącego daną placówkę, z wnioskiem o wydanie skierowania do właściwej placówki opiekuńczo-wychowawczej.

Obecnie w Powiecie Sokólskim nie funkcjonują żadne placówki opiekuńczo-wychowawcze, z tego powodu dzieci z naszego powiatu wymagające skierowania do danych instytucji, kierowane są do placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego w innych powiatach. Powiat Sokólski ze względu na zapotrzebowanie planuje stworzyć ok. 4 placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego. W poniższej tabeli możemy zobaczyć jak duże jest zapotrzebowanie na tego typu placówki w naszym powiecie sokólskim.

Tabela 6 Dzieci skierowane do placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego w latach 2018-2020 r.

Rok	Ogólna liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w ciągu roku	Liczba dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych na koniec roku
2018	28	18
2019	23	17
2020	21	15

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Sokółce

5.5 Przyczyny umieszczenia dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej

W latach 2018 – 2020 liczba rodzin w poszczególnych formach rodzinnej pieczy zastępczej utrzymywała się na podobnym poziomie. W powiecie sokólskim, dzieci najczęściej trafiały do rodzin zastępczych z powodu uzależnienia ich rodziców biologicznych od alkoholu bądź innych środków psychoaktywnych. Jak widzimy w poniższej tabeli, zdarzyło się to w przypadku 26 dzieci. Kolejną taką zauważalną przyczyną była bezradność opiekuńczo-wychowawcza biologicznych rodziców, dlatego 14 dzieci także trafiło pod opiekę zastępczą. Najrzadszym ze wszystkich powodów była jednak niepełnosprawności bądź choroba, gdyż było to przyczyną trafienia do rodziny zastępczej zaledwie 5 dzieci.

Tabela 7 Przyczyny umieszczenia dzieci w rodzinach zastępczych lub rodzinnym domu dziecka (stan na 31.01.2021r.)

Przyczyna umieszczenia	Liczba dzieci
Uzależnienie	26
Pó sieroctwo	10
Sieroctwo	8
Bezradność	14
Niepełnosprawność/choroba	5
Inne	21

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykazu rodzin zastępczych w powiecie sokólskim według stanu w dniu 31.01.2020 r.

5.5 Prognoza potrzeb i wyzwań Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Sokółce

1. Promowanie idei rodzicielstwa zastępczego (informacje w mediach, udział w dostępnych imprezach integracyjnych);
2. Pozyskiwanie nowych rodzin zastępczych, w tym zawodowych (w ramach corocznego limitu rodzin zastępczych zawodowych);
3. Utrzymanie wysokiego poziomu wsparcia ze strony kadry PCPR w Sokółce (w tym psychologicznego i pedagogicznego) rodzinom zastępczym oraz ich wychowankom;
4. Przyznawanie rodzinom zastępczym i usamodzielnionym wychowankom świadczeń wynikających z przepisów prawa;
5. Partycypacja gmin w kosztach utrzymania dzieci w pieczy zastępczej.

6. Cel Programu

Celem głównym Programu jest rozwój i profesjonalizacja pieczy zastępczej na terenie powiatu sokólskiego polegający na skoordynowaniu działań profilaktyczno-opiekuńczych prowadzonych przez wszystkie instytucje zajmujące się opieką nad dzieckiem i rodziną w powiecie sokólskim. Bardzo ważnym elementem programu jest obszar tworzenia i wspierania rodzinnych form opieki zastępczej. Obejmuje on propagowanie idei rodzicielstwa zastępczego, poszukiwanie i szkolenie kandydatów na niespokrewnione i zawodowe rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz pomoc usamodzielnionym wychowankom opuszczającym rodziny zastępcze i placówki opiekuńczo-wychowawcze. Program jest ponadto kontynuacją działań podjętych w „Programie Rozwoju Pieczy Zastępczej wraz z corocznym limitem rodzin zastępczych zawodowych w Powiecie Sokólskim na lata 2018–2020”.

7. Harmonogram działań programowych w latach 2021-2023

CEL GŁÓWNY: ROZWÓJ I PROFESJONALIZACJA PIECZY ZASTĘPCZEJ NA TERENIE POWIATU SOKÓLSKIEGO				
Cel szczegółowy	Zadania	Realizator/partnerzy	Termin realizacji	Wskaźniki
1. Promocja rodzinnej pieczy zastępczej	1. Prowadzenie kampanii na rzecz rodzicielstwa zastępczego (m.in. artykuły w prasie, artykuły na stronach internetowych itp.);	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Sokółce; Poradnie psychologiczno-pedagogiczne, ośrodki pomocy społecznej z terenu powiatu, ośrodki adopcyjne, organizacje pozarządowe;	Na bieżąco lata 2021-2023;	Liczba zamieszczonych ogłoszeń;
	2. Prowadzenie naboru kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej;		Na bieżąco lata 2021-2023;	Liczba pozyskanych kandydatów;
	3. Zapewnienie szkoleń dla kandydatów na pełnienie funkcji rodziny zastępczej.		Na bieżąco lata 2021-2023 zgodnie z wnioskami kandydatów.	Liczba osób które ukończyły szkolenie.
2. Wsparcie i rozwój istniejącego systemu rodzinnej pieczy zastępczej	1. Zatrudnienie koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej;	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Sokółce;	Zgodnie z potrzebami lata 2021-2023;	Liczba zatrudnionych koordynatorów;

	2. Doskonalenie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych rodzin zastępczych;	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Sokółce; Poradnie psychologiczno-pedagogiczne;	Na bieżąco lata 2021-2023;	Liczba osób uczestniczących w szkoleniach;
	3. Udzielanie specjalistycznej pomocy rodzinom zastępczym;	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Sokółce; Poradnie psychologiczno-pedagogiczne;	Na bieżąco lata 2021-2023;	Liczba udzielonych porad;
	4. Prowadzenie działań wspierających rodziny zastępcze w formie grup wsparcia.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Sokółce / Poradnie psychologiczno-pedagogiczne.	Zgodnie z potrzebami lata 2021-2023.	Liczba grup wsparcia.
	3. Wsparcie i rozwój istniejącego systemu instytucjonalnej pieczy zastępczej.	1. Wspieranie wychowanków przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej w przygotowaniu ich do procesu usamodzielnienia;	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Sokółce;	Zgodnie z potrzebami;
	2. Tworzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego.	Powiat Sokólski	Lata 2021-2023	Liczba umieszczonych dzieci

4. Współpraca międzyinstytucjonalna w celu realizacji założeń ustawowych i programowych.	1. Wymiana dobrych praktyk w zakresie wspierania rodzin; 2. Korelacja pracy w szczególności poprzez określenie spójnych celów i zadań do realizacji.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Sokółce; Poradnie psychologiczno – pedagogiczne w Sokółce oraz Dąbrowie Białostockiej, ośrodki pomocy społecznej z terenu powiatu sokólskiego, ośrodki adopcyjne, organizacje pozarządowe.	Lata 2021-2023.	Liczba spotkań zespołów ds. pieczy zastępczej.
---	---	---	-----------------	--

8. Coroczny Limit Rodzin Zastępczych Zawodowych dla Powiatu Sokólskiego na lata 2021-2023

Zgodnie z art. 180 ust. 1 o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, 3 letni powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej zawiera m.in. coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych. Ustawa ta nie określa ani minimum ani maksimum limitu nowych rodzin zawodowych. Jednakże biorąc pod uwagę przede wszystkim dobro dzieci, pozbawionych opieki rodziców własnych, należy limit ten dostosować do potrzeb zapewnienia profesjonalnej opieki, jak również do możliwości finansowych powiatu. Trzyletnie planowanie zawierania umów daje możliwość zaplanowania długofalowych działań dotyczących rozwoju pieczy zastępczej zawodowej w Powiecie Sokólskim.

Tabela 8 Limit rodzin zastępczych zawodowych na lata 2021-2023

Rok	Liczba rodzin
2021	2
2022	2
2023	2

Na wielkość limitu wpływa, oprócz zapotrzebowania na rodziny zastępcze, wysokość środków finansowych, jakimi Powiat będzie dysponował na ten cel.

9. Odbiorcy Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej

- 1) dzieci przebywające w pieczy zastępczej,
- 2) rodziny zastępcze i osoby prowadzące rodzinne domy dziecka,
- 3) rodzice naturalni dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej,
- 4) kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka oraz kandydaci do pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego,
- 5) rodziny pomocowe sprawujące czasową opiekę nad dzieckiem pozbawionym opieki rodziców.

10. Realizator Programu

Realizatorem Programu będzie Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Sokółce przy współpracy:

- 1) rodzin zastępczych,
- 2) rodzin pomocowych,
- 3) placówek opiekuńczo-wychowawczych,
- 4) policji,
- 5) służby zdrowia,
- 6) poradni psychologiczno-pedagogicznych w Sokółce oraz w Dąbrowej Białostockiej,
- 7) sądu rejonowego,
- 8) placówek oświatowych.

11. Źródła finansowania Programu

Źródła finansowania zadań Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2021-2023 będą środki finansowe pochodzące:

- 1) z budżetu Powiatu Sokólskiego,
- 2) z budżetu państwa w ramach dotacji na dofinansowanie zadań własnych,
- 3) z budżetu samorządów gminnych, zobowiązanych do zwrotu wydatków na dzieci umieszczone w pieczy zastępczej na terenie powiatu sokólskiego,
- 4) z odpłatności rodziców biologicznych,
- 5) ze środków pozyskanych z Unii Europejskiej w tym w ramach projektu „Wspieramy rodziny zastępcze i osoby usamodzielniające się z terenu Powiatu Sokólskiego”

12. Monitoring i ewaluacja Programu

Wdrożenie w życie zadań wyznaczonych niniejszym programem uzależnione będzie od wielu czynników, zarówno wewnętrznych jak i zewnętrznych.

Niewątpliwie duże znaczenie będzie tu miała aktywność i zaangażowanie podmiotów realizujących oraz umiejętność wykorzystania istniejącego potencjału.

W całym okresie funkcjonowania programu wszystkie wynikające z niego działania poddawane będą nadzorowi i ocenie.

Przedmiotem oceny będzie skuteczność podejmowanych działań, głównie w oparciu o analizę założonych wskaźników.

Prowadzenie ewaluacji jest konieczne ze względu na możliwość pojawienia się nowych okoliczności i problemów, których nie można było przewidzieć i zaplanować podczas opracowywania programu i które należy wziąć pod uwagę w trakcie jego trwania.

Chodzi o to, aby zrealizować planowane przedsięwzięcia i na bieżąco weryfikować założenia, cele i sposoby ich osiągnięcia.

Program ma charakter otwarty zarówno w zakresie merytorycznym, jak i czasowym i w każdej chwili – jeśli zajdzie taka potrzeba – może być uzupełniany i zmieniany.

Monitoring powinien umożliwić odpowiedzi na pytania o skuteczność, efektywność i poziom realizacji programu.

Nadzór nad całością działań prowadzony będzie przez Starostę Sokólskiego przy współudziale Dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Sokółce.

